

SOSYAL POLİTİKA

ÜNİTE - 5

SOSYAL GÜVENLİK VE SOSYAL SİGORTALAR

Sosyal Güvenlik Kavramı :

- Sosyal Güvenlik ilk defa 1935 tarihinde Amerikan Sosyal Güvenlik Kanununda kullanılmıştır.

Terim anlamı olarak :

- Toplum oluştururan bütün fertlerin uğrayacakları tehlikelerin zararlarından kurtarıma garantisi demektir.

Dar anlamda :

- Hangi tehlikelerin hangi zararlarının nasıl ve ne miktarda seviyede karşılanacağından belirlenmesi dar anlamda sosyal güvenlik tanımını gerekli kılmıştır.

Geniş Anlamda :

- Sebebi ne olursa olsun muhtaçlık ve yoksulluk yaratan her türlü duruma karşı korunma garantisi sağlanması anlamıdır.

İnsana Yakışır İş :

- İnsanların çalışma hayatında yönelik bütün olumlu beklentilerinin (hak ettiği ücret ve çalışma süresi gibi) gerçekleştiği durumu ifade eder .

ILO tarafından belirlenen Sosyal Riskler (dar anlamda)

- Hastalık, iş kazaları, Meslek Hastalıkları, Analık , Yaşlılık, Malullük , ölüm , işsizlik aile gelirinin yetmezliği dir.

Tehlikeler :

- Fizyolojik Tehlikeler : insanların ruh ve beden bütünlüğüne zarar veren hastalık, yaşlılık, analık ve ölüm gibi
- Tabii Afetlerden Kaynaklanan Tehlikeler : deprem fırtına su baskını toprak kayması ve iklim değişikliği gibi insanların kontrol edemediği can ve mal kayıpları
- Sosyo Ekonomik Tehlikeler : Krizlerin ortaya çıkardığı işsizlik, işini ve işyerini kaybetme , boşanma ve aile reisinin ölümü gibi
- İnsanların Sebep olduğu Tehlikeler : Gasp, hırsızlık öldürme, yaralama sakat bırakma

Kısa Vadeli Tehlikeler :

- Hastalık, analık, işsizlik, iş kazaları

Uzun Vadeli Tehlikeler :

- Malullük, Yaşlılık, Ölüm

Sosyal Güvenlik Teknikleri ve Yöntemleri (Kurumsal Yapı)

Sosyal güvenlik teknikleri bireysel teknikler ve Toplu (kolektif) teknikler olarak 2 ye ayrılır

Bireysel Teknikler :

- Fertlerin kendi irade ve istekleri ile kendi sosyal güvenliklerini sağlayacak tekniklerdir

Toplu (kolektif) Teknikler

- Toplum olarak toplu olarak bir arada yaşamının ürünü olarak gelişen tekniklerdir. Karşılıklı yardımlaşma, dayanışma , iş birliğine dayalı gelir transferi dir. Bu tekniğin özünde birlikte hareket etme vardır.

Sosyal Güvenlik için Geliştirilen Teknik ve Yöntemleri

- Geleneksel sosyal güvenlik yöntemleri (Sosyal Yardımlar) : Bireysel tasarruf ve her türlü sosyal yardımlardan oluşur. İnsanlık tarihiyle başlar.

o Bireysel Tasarruflar : ilk ve temel S.G.Yönt.dir.

o Aile içi Yardımlaşma : Birden fazla kuşağın bir arada yaşaması

o Tanıma bilme Faktörüne bağlı Yardımlaşma : Komşuluk ve akrabalık kırsal ve geçeköndü bölgelerinde daha yaygındır

o Dini Sosyal Yardımlar :Kurban, fitre zekat gibi

o Kurumsallaşmış Sosyal Yardımlar : Lonca Teşkilatı, Üyelerden alınan aidatlar, Osmanlı zamanında Vakıflar aracılığıyla Avarız Vakıfları – Yardımlaşma Sandıkları örnektir .

- Modern (günümüz) S.G.Yönt.

1. Sosyal Güvenlik Yöntemi (Primli Rejimler) : Devlet tarafından kurulması, zorunlu katılım esası ile prim ödeyerek katıldıkları, Hak ve Yükümlülüklerin kanunla belirlenir

2. Devletçe Korunma Yöntemi : Muhtaç duruma düşen vatandaşların sosyal Güvenlik garantisi bir kamu görevi olarak üstlenmesi . Bu harcamaların tümüne Kamu Sosyal Güvenlik Harcamaları olarak bilinir

- Tamamlayıcı Yöntemler

o Sosyal güvenlik garantisinin yetersiz bulan, daha yüksek bir korunma garantisi talep edenler dir

Sosyal Sigortaların Tarihi Gelişimi :

- İlk sosyal sigortalar 19.Y.Y son çeyreğinde Almanya da Otto Von Bismark tarafından kuruldu. Daha sonraları Bismark modeli olarak anılmaya başlandı.
- İngiltere Beveridge Modeli olarak sosyal güvenlik sisteminin oluşturdu.
- Sosyal sigortaların kurulan en son sigorta kolu İşsizlik dir. (1907 Danimarka)
- Türkiye de 1945 yılında Sosyal Sigortalar Kurulmuştur.

Sosyal Sigortaların Özellikleri ve Özel Sigortalar :

- Zorunluluk :
- Sigortacılık
- Finansmana Katılım
- Gelirin yeniden dağılımını sağlama
- Özerk Yönetim İlkeleri

Sosyal Sigorta Genel Bilgiler :

- Kamu Sigorta Olma İlkesi : S.S.devlet tarafından kurulan kamu sigorta programıdır ilişkiler kamu hukuku çerçevesinde gerçekleşir.
- Devletin Garantör olma İlkesi : Devlet S.S.nın garantörüdür .Devlet kurucu özel sigortalar düzenleyici ve denetleyicidir.
- Zorunluluk ilkesi : S.S.. kapsamına girmek zorunludur
- Finansmana Katılım İlkesi : ilgili tarafların ödediği primlerle finansman edilir
- Özerk Yönetim ilkesi : Yönetime sosyal taraflarda katılır
- Karşılık Olma İlkesi : S.S. ödenen primlerle sağlanan haklar arasında bir bağlantı vardır.
- S.S katılmak zorunlu, özel sigortalara katılmak isteğe bağlıdır.
- Devlet sigortasında taraflar arasında sözleşme serbestliği yoktur. Özel Sigortalarda tamamen sözleşme serbestliği vardır ,
- S.S lar çalışma gücü kaybı, gelir kesilmesi, ve hastalık dolayısıyla gider artışlarını karşılar
- Özel Sigortalar ise mal varlığı kayıplarını karşılar .
- S.S.aileyi korumaya alırken, Özel Sigortalar fertleri korumaya alır.

İş Kollarının Oluşması :

- İlk sigorta kolu olarak ‘ iş kazaları ve meslek hastalıkları ile analık sigortası birlikte kuruldu. ‘

- Farklı S.S.kollarının birleştirilmesi 1964 yılında 506 sayılı S.S.Kanunu ile oldu.

SOSYAL SİGORTALARIN KAPSAMI

Kişisel Olarak S.S.Kapsamı

- Prim ödeyenler aktif sigortalı bakma
- Sigortalıların bakmakla yükümlü olduğu eş, çocuk ve ana babalarını bağımlı nüfus olarak kapsar ve pasif sigortalı olarak değerlendirir.

Sigorta Kolları (Tehlikeler) itibariyle Kapsam :

- ILO göre Sosyal Güvenlik Tehlikeleri 9 tane dir ve şunlardır . Hastalık (tedavi edici hizmetler ve iş göremezlik geliri verilmesi) , İş kazaları ve meslek hastalıkları, Analık, Yaşlılık, Malüllük , Ölüm, İşsizlik ve Aile gelirin yetersizliği
- 1. Hastalık : 2 şekildedir, Tıbbi yönüyle ve Parasal yönüyle
- 2. İş Kazaları ve Meslek Hastalıkları : işyerindeki çalışma şartlarından dolayı ortaya çıkan hastalık sebebiyle beden ve ruh bütünlüğünün zarar görmesi hali , işveren primleriyle finansman edildiği için devlete yük olmaz .iş göremezliğin kalıcı olması sebebiyle Sürekli kısmi veya tam aylık olarak ödeme yapılır. Çalışmadığı süre için iş göremezlik ödemesi yapılır
- 3. Analık : Çalışan kadınlar için doğum öncesi ve sonrası iş göremezlik ödemesi yapılır. Süt parası olarak nakdi yardımlar bulunur. İş göremezlik verilme süresi Türkiye de 16 haftadır
- 4. Malullük : çalışma gücünü bedenen veya ruhen sürekli olarak belirli bir oran üzerinde kaybetmesidir.Genellikle % 60 ve daha fazla oranda kaybedenler malül sayılır.
- 5. Yaşlılık : Emeklilik aylığı bağlanma yaşı erkek te 60 , kadında 58 dir.
- 6. Ölüm :
- 7. İşsizlik : en geç kurulan ve diğer sigorta kollarına göre daha az sayıda ülkede oluşturulan sigorta koludur. İşsizlik sigortası Pasif İstihdam Politikası aracıdır. İşsiz kaldığı süre boyunca işsizlik ödeneği yapılmasıdır. İşsizlik ödeneği almak için
- ☐ Belirli bir süre prim ödemek gerekir.
- ☐ Kendi isteği dışında işten çıkartılmış olmak
- ☐ 6 ay ile 2 yıl arasında işsizlik ödeneği ödenir.
- ☐ İnsanı tembelleğe alıştırdığı için ödenek düşük tutulur.

ÜNİTE 6-

SOSYAL DIŞLANMA – AYRIMCILIK

SOSYAL DIŞLANMA :

- Sivil, siyasi ekonomik ve sosyal vatandaşlık haklarından mahrum olma ve edilme durumu olarak tanımlanır
- İlk kez Yoksulluk üzerine Fransa da kullanılmıştır.
- ABD de dışlanmış gruplar için Sınıfaltı kavramı kullanılmıştır.

Atkinson ve Kintrea ya göre Sosyal Dışlanmanın Kurumsal Nedenleri

- 4 tanedir bunlardan bir tanesinin başarısız olması sosyal dışlanmayı oluşturmaktadır.
- Bu nedenler alt sistemin başarısızlığına ve yetersizliğine vurgu yapar

Sosyal Dışlanma Biçimleri

- Ekonomik Dışlanma : Temel gereksinimlerini karşılayacak gelirden yoksun olmak
- Mekansal Dışlanma : yaşanan coğrafi mekan ile dışlanma ve Kamu hizmetlerinin niteliği nedeniyle dışlanma
- Kültürel Dışlanma : Toplumsal ve kültürel yaşama katılmama demek
- Siyasi Dışlanma : vatandaşlık haklarından siyasi ve hukuki olarak kullanamama

Sosyal İçerme Politikaları :

- Sosyal Dışlanma Sorununu ilk defa resmi bir belge olan Maastricht anlaşmasında dile getirildi.
- Sosyal Dışlanmanın AB nin temel hedefi olduğunu söyleyen anlaşma Amsterdam Anlaşmasıdır.
- AB de Sosyal Dışlanma stratejisi ilk olarak 2000 yılında Lizbon Zirvesi ile başlandı
- 2000 Yılında Nice Zirvesi ile AB Temel Haklar Şartı kabul edildi
- sosyal dışlanmanın önlenmesine yönelik politikalar arasında en dikkat çeken ‘ Güvenceli asgari gelir veya asgari gelir güvencesidir ‘
- Güvenceli Asgari Gelir uygulanan İtalya da bu görev Belediyelere verilmiştir.
- İnsana Yaraşır İş kavramı ilk olarak ILO nun 1997 yılında yapılan 87.uluslararası Çalışma Konferansına sunulan raporda evrensel bir hedef olarak dünyaya duyurulmuştur

AYRIMCILIK :

Ortaya Çıkış Biçimine Göre Ayrımcılık Türleri :

- Doğrudan Ayrımcılık (Açık Ayrımcılık)

- o Kişiyi onunla aynı durumda olan başka bir kişiye göre daha az olumlu davranılması
- Dolaylı Ayrımcılık (Örtülü Ayrımcılık)
- o Toplumun bir kesimi üzerinde orantısız etkiye sahip olması ile ortaya çıkar.
- o Kadınlardan B ehliyeti istenmesi – Kadınlardan uzun süreli seyahat etme şartı aramak
- Dolayısıyla Ayrımcılık :
- o Kendisi ile ilgili değil ama kendisiyle bağlantılı bir başka kişinin nitelikleri nedeniyle ayrımcılığa uğraması
- o Beyaz bir kişinin siyah kişiyle evlenmesi veya Müslüman birinin hristiyan biriyle evlenmesi gibi
- Taciz – Cinsel Taciz :
- Olumlu (Pozitif ayrımcılık) :
- o Dezavantajı yaratan durumunu göz ardı ederek kişi lehine yapılan davranış
- Sistemik Ayrımcılık :
- o Güney Afrika da hükümet tarafından ırk ayrımcılığı yapılması
- Çoklu – Kesişen Ayrımcılık :
- o Birden çok ayrımcılığın aynı anda ihlal edilmesi
- Ters Yönlü Ayrımcılık :
- o Toplumda yer alan grubun karşı kaldığı ayrımcılık türüdür.
- Çalışma Yaşamında Ayrımcılık:
- Irk- Renk- Soy- ulusal veya etnik Köken- Din ve Siyasal Görüşe Dayalı Ayrımcılık :
- Cinsiyet Ayrımcılığı
- Özürlü (Engelli) Ayrımcılık
- o Dolaylı : sosyal eşitsizlikten dolayı ortaya çıkan ayrımcılık
- o Doğrudan : Özürlü olmayandan daha az ilgi görmesi
- Yaş Ayrımcılığı : Eurolink tarafından tanımlanmıştır.

Ayrımcılık Yasası ile İlgili Düzenlemeler : Önemli olanlar

ILO :

- o Eşitlik ve Ayrımcılık konusunda (Versailles Barış anlaşması)

- o Philadelphia Bildirgesi :
- o Temel Haklar ve ilkeler Bildirgesi :
- o İstihdam ve Meslek Alanında ayrımcılık Sözleşmesi

AB :

- o Ayrımcılık yasağı ile ilgili düzenleme : Roma anlaşması
- o Amsterdam anlaşması ile düzenleme genişletildi.
- o Avrupa Topluluğu anlaşması ile ilk defa ırk ve kökene bakılmaksızın eşit muamele kabul edilmiştir.

Türkiye de Ayrımcılık Yasağı ile İlgili Düzenlemeler :

- o Çalışma yaşamında eşitlik ve ayrımcılık yasağı 4857 sayılı Kanunda doğrudan ve dolaylı ayrımcılık kavramları ilk defa mevzuata girmiştir.

ÜNİTE – 7

ÖZEL OLARAK KORUNMASI GEREKEN GRUPLAR (DEZAVANTAJLI GRUPLAR)

Özel Olarak Korunması Gereken Gruplar

- o Çocuklar – Gençler – Yaşlılar – özürlüler – Göçmenler – azınlıklar – eski Hükümlüler – Kadınlar ve Tek ebeveynli aileler – Yoksullar

Çalışma Yaşamında Özel Olarak Korunması Gereken Gruplar

Kadınlar :

- o ILO tarafından kadınların korunması ile ilgili Analığın Korunması Sözleşmesi vardır.
- o Türkiye ilk düzenleme , 1593 Sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu ile yapıldı.
- o 3008 Sayılı İş Kanunu
- o 1961 Anayasası ile Kadınlar özel olarak korunacağı belirtilmiş
- o 1982 anayasasında ise cinsiyet kavramına yer verilmiş
- o 4857 Sayılı iş kanunu en ayrıntılı kanundur
- o Yer altı ve Su altında çalıştırılmaları yasaktır.
- o BM nin Kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesi sözleşmesini Türkiye 1985 yılında kabul etmiş.

Çocuklar- Gençler

- o ILO ya göre en az çalışma yaşı 15 olarak kabul edildi
- o Çocuk ve gençlerin işçi statüsünde çalışma yaşamına girişleri sanayi devrimi ile birlikte başlar.
- o Uluslar arası alanda ilk defa 1890 Berlin Konferansında Çocukların çalıştırılma yaşı, süreleri, ve iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin karar alınmıştır.
- o Türkiye de ilk düzenleme 151 Sayılı Kanun 1921 yılında yapılmıştır. 3308 sayılı Kanun -1961 anayasası gibi düzenlemeler bulunur.
- o 4857 Sayılı Kanunda 15 yaşını doldurmayan çocukların çalıştırılması yasaktır ibaresi bulunur
- o 14 yaşını dolduranlar için özel hükümler bulunur.
- o Çocukların ve gençlerin yer ve su altında çalıştırılma yasağı – Gece çalıştırılmaları – Ağır ve Tehlikeli işlerde sağlık raporu istenmesi kanunda belirtilmiştir.

Yaşlılar :

- o 65 Yaş yaşlılığın başlangıcı sayılır. Kurumsal Bakım Hizmetleri Şunlardır
- o Huzurevi, Yaşlı Bakımevi, Sokak Yaşlıları Yardım evi , Yaşlı Apartmanları – Yaşlı Köyleri
- 65 yaşını doldurmuş kişiler emekli aylığı bağlanır.
- Yeşil kart ile karşılıksız sağlık hizmeti alırlar.
- Yaşlılar için alınacak tedbirlerin eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz

Özürülüler

- Türkiye özürülü çalıştırma zorunluluğu ilk olarak 854 sayılı kanunla olmuştur. 931 sayılı iş ile 1475 sayılı iş kanununda kota sistemine yer verilmiştir.
- 50 ve üstünde işçi çalıştıran Özel sektör işyerlerinde % 3 , Kamu işyerlerinde % 4 olarak işçi zorunluluğu vardır. Türkiye iş kurumu aracılığıyla gerçekleşir
- Yer ve su altında özürülü çalışma yasağı vardır.

Eski Hükümlüler :

- Sadece Kamu sektöründe % 2 oranında işçi çalıştırma zorunluluğu vardır.

Göçmenler :

- 1992 yılında Maastricht Anlaşması ile birlik düzeyine ulaşmıştır.
- Türkiye de yabancı çalışma izinleri, süreli, süresiz, bağımsız ve istisnai çalışma izinleri olmak üzere 4 çeşittir.
- İzinler Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından verilir.

ÜNİTE- 8

KÜRESELLEŞME VE GÜNÜMÜZ SOSYAL POLİTİKA SORUNLARI

KÜRESELLEŞME :

- Dünya Bankasına Göre Küreselleşme : Dünya çapında ekonomilerin ve toplumların bütünleşme sürecini ifade eder.
- Uluslar arası Para Fonunu Göre Küreselleşme : Bütün ülke insanların daha yüksek bir hayat standardı sağlamak için gerçekleştirmek zorunda oldukları istikrarlı bir ekonomik büyüme hedefini birlikte gerçekleştirme sürecidir.
- Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütüne Göre Küreselleşme (OECD) : Ulusal ekonomilerin birbirine bağılıklarının arttığı çok yönlü bir ekonomik bütünleşme sürecidir
- BM göre Küreselleşme : Küresel bütünleşmenin ve karşılıklı bağımlılığın artmasıdır ve iktisadi, siyasi, sosyal ve kültürel boyutları olan çok yönlü bir olgudur.
- Uluslar arası Çalışma Örgütüne göre Küreselleşme (ILO) : Toplumlar ve ülkeler arası eşitsizlikleri artıran sosyal sorunları derinleştiren etkileri de olan bir süreçtir .

Küreselleşmeni Doğuşu ve Gelişimi :

3 ana Grup bulunur

- Aşırı Küreselleşmeciler :
 - o Mal-hizmet – sermaye hareketlerinin hiçbir dönemde gerçekleşmeyen hacimde artmasıdır. Neoliberal ve Marksist görüşü savunur
- Şüpheciler :
 - o Küreselleşme sürecine temkinli yaklaşır, Sürecin yeni değil I Dünya savaşı öncesi dönemle benzerlik gösterdiğini savunur . Piyasa mekanizmasına karşı sol görüşü savunanlar ile ulus devlete önem veren milliyetçi – Sağ eğilimlilerin yer aldığı bir gruptur.
- Dönüşümcüler :
 - o Küreselleşmeyi, nimetleri- külfetleri , fırsatları- tehditleri , nihayet olumlu – olumsuz sonuçları ile birlikte değerlendirmek gerektiğini savunur. Ortaya çıkacak olumsuz sonuçların giderilmesi için müdahale edilmesi, yönlendirilmesi ve yönetilmesi gereken bir süreç olarak görür. Reel politike ye yakın duran uygulamayıcılar ve entelektüellerden oluşur.

Küreselleşmenin Göstergeleri :

- Uluslar arası Mal ve Hizmet Ticaretinin artması
- Uluslar arası sermaye hareketleri ve Yatırımları artışı
- Haberleşme ve ulaşım maliyetlerinin düşmesi ve iletişimin artışı

- Çok uluslu Şirketlerin büyümesi (en önemli gösterge olarak kabul edilir)

KÜRESELLEŞME VE SOSYAL POLİTİKA

Sosyal Devlet :

- İkinci Dünya Savaşı sonrası yani 1945-1975 yılları arasındaki 30 yıllık dönemde, ulus devletlerin uyguladığı kapsamlı sosyal politika uygulamalarının sonucu olarak ortaya çıkmıştır.
- Küreselleşmenin hakim olduğu ekonomi politikası Liberalizm dir .
- Küreselleşmenin hakim felsefesi liberalleşme – Serbestleşme dir.

Atipik Çalışma :

- Alışılmış düzenli, güvenceli, sürekli istihdam dışında kalan düzensiz çalışmayı, gelir güvencesizliğini, kısmı süreli istihdamı içerisinde barındıran istihdam şeklini ifade eder. Kısa ve esnek süreli çalışmak isteyen kadınlar, öğrenciler ve engelliler tercih eder.

Korunmasız İşyerleri

- Küçük, Dağınık ve Merdiven altı yerlerdir.

Küreselleşmenin Yol Açtığı Sosyal Politika Problemleri

- İnsanlar, ülkeler ve bölgeler arasında ve içindeki eşitsizliklerin artması
- Yoksulluğun artması ve derinleşmesi
- Sosyal Korumanın zayıflaması
- Artan güvencesizlik
- İstihdam piyasalarında oluşan belirsizlik